

Dějiny Středomoří

Kyperský konflikt

PhDr. Jan Koura, Ph.D.
Ústav světových dějin FF UK
(jan.koura@ff.cuni.cz)

Ostrov Kypr v proměnách staletí

- Kypr leží na křižovatce tří kontinentů
- Jeho historie je neodmyslitelně spjatá s vnějšími výpady a konflikty mezi obyvateli ostrova
- V roce 1571 ostrov získává pod svou vládu osmanská říše – stává se z něj periferní oblast
- 1878 ostrov získává Velká Británie, ale po formální stránce stále náležel osmanské říši
- 1914 Britové ostrov anektovali

Pod britskou nadvládou

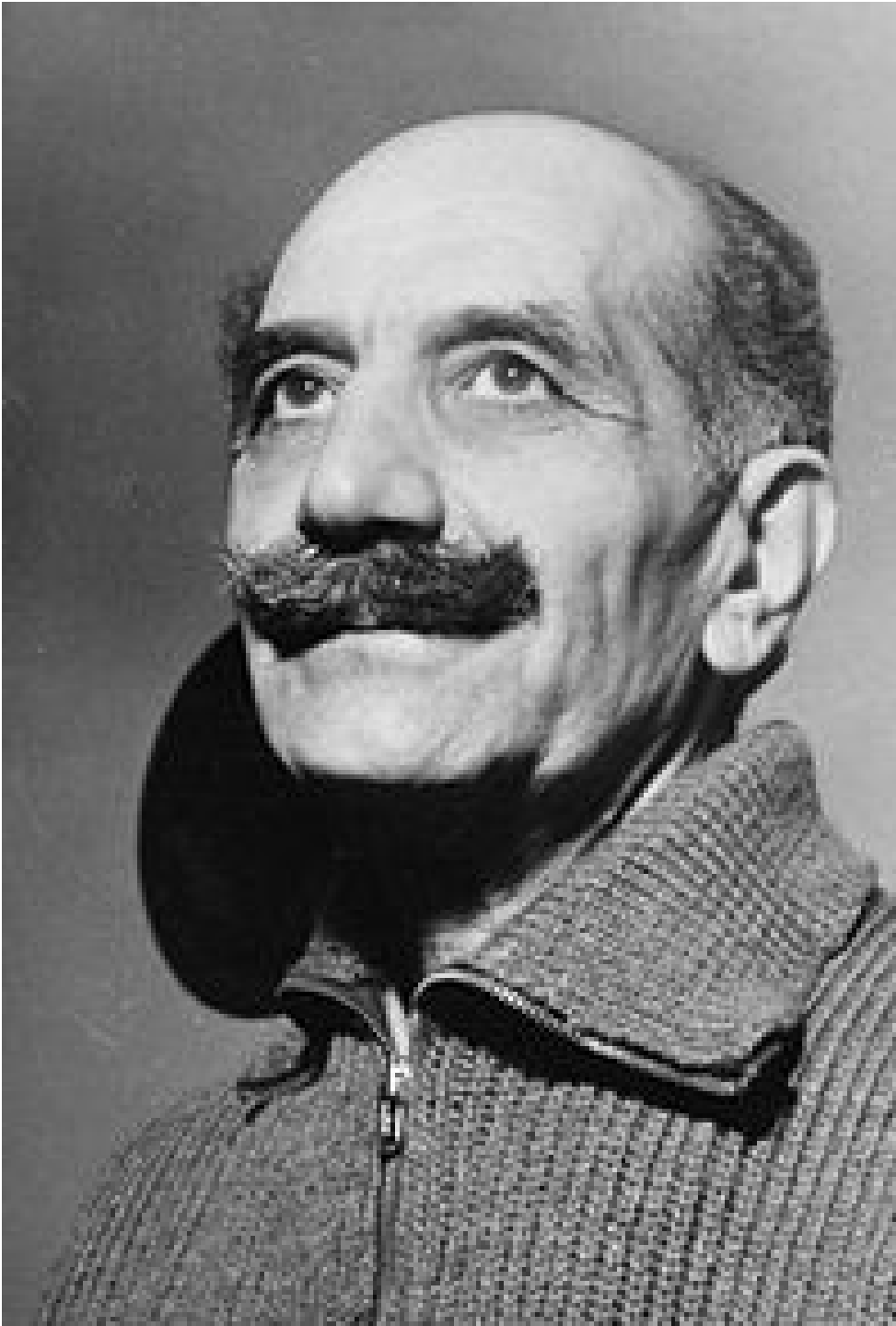
- V 19. století na ostrově žilo 186 000 obyvatel, z toho 72 % představovali kyperští Řekové a 24 % kyperští Turci
- Obě komunity žily na ostrově vedle sebe a k promíchávání téměř nedocházelo
- Výuka ve školách probíhala nadále v řečtině nebo turečtině
- Postupné snahy kyperských Řeků o tzv. **enosis** = připojení ostrova k Řecku
- Ve třicátých letech 20. století protesty vůči britské nadvládě

Kypr po druhé světové válce

- V roce 1950 řecko-kyperská komunita zorganizovala referendu ohledně připojení ostrova k Řecku (96 % kyperských Řeků se vyslovilo pro)
- Velká Británie ale nechtěla udělit ostrovu nezávislost (geostrategický význam, letecké základny, studená válka a zájmy VB na Blízkém východě)
- 1950 zvolen arcibiskupem řecké ortodoxní církve na ostrově Makarios III.
- 1955 – vzniká **Národní organizace kyperských bojovníků** (EOKA) a začíná s gerilovými útoky proti britské správě
- Makarios je za své protibritské aktivity deportován na Seychelské ostrovy (1956)

Od enosis k nezávislosti

- EOKA začala záhy útočit nejen na britskou správu, ale také představitele turecké menšiny na ostrově
- Ta odpovídala stejnými násilnými prostředky. Situace na ostrově začala připomínat občanskou válku
- Britové situaci na ostrově nezvládali a na základě tzv. curyšsko-londýnských dohod z roku 1959 souhlasila s udělením nezávislosti Kypru
- V srpnu 1960 oficiálně vyhlášena Kyperská republika (Velká Británie si ale na ostrově ponechala vojenské základny)

První problémy Kyperské republiky

- Ústava Kyperské republiky přirčila přílišné pravomoci minoritním kyperským Turkům (18 %)
- Spojené státy nesouhlasily s vytvořením kyperské armády a přijetí Kypru do NATO
- Makarios byl zvolen prvním prezidentem nově vzniklé republiky a připojil Kypr k Hnutí nezúčastněných
- Arcibiskup se opíral o podporu kyperské komunistické strany AKEL
- V roce 1963 oznámil Makarios „**třináct návrhů**“ na změnu kyperské ústavy. Návrh vyvolal ozbrojené střety mezi oběma komunitami na ostrově

Kyperská krize roku 1964

- Eskalace násilí mezi kyperskými Řeky a Turky pokračovala i na začátku roku 1964
- Hrozilo, že by se do situace mohly zapojit vojenské kontingenty Řecka a Turecka rozmístěné na ostrově na základě curyšsko-londýnských dohod
- USA se obávaly, že by situace mohla vyústit v **konflikt dvou členských států NATO**
- V červnu 1964 Turecko rozhodlo o invazi na ostrov k ochraně kyperských Turků – prezident Johnson invazi zabránil na poslední chvíli výhružným dopisem
- Během léta USA iniciovaly jednání mezi Řeckem a Tureckem v Ženevě – snaha odstranit Makaria jako překážku v *enosis*

L. Johnson při návštěvě Kypru v roce 1962

Sbližování Kyperské republiky s Východním blokem

- Krize roku 1964 vyústila ke sbližování Kypru se SSSR a dalšími státy východního bloku
- Nákup zbraní v SSSR a Československu (1966)
- V dubnu 1967 se k moci v Řecku dostává vojenská junta, která chce Makaria odstranit (kontakty s komunistickými zeměmi, odmítání enosis)
- Napětí mezi Řeckem a Kyprem přetrvává do 70. let
- V roce 1972 Kypr nakupuje další zbraně z Československa (zprostředkovatelem strana AKEL)
- Další nákupy československých zbraní během roku 1974

Rozdělený ostrov

- Spory mezi Nikósií a Athénami vyústili v pokus o svržení Makaria v červenci 1974
- Makarios uprchl do zahraničí
- Turecko se rozhodlo na ochranu kyperských Turků na ostrov intervenovat – vojenská invaze
- Loutková vláda padla společně s vojenským režimem v Řecku
- Kypr rozdělen na dvě části – řeckou a tureckou
- Makarios se navrátíl do řecké části jako prezident

Rozdělený ostrov

- Pokusy o znovusjednocení ostrova ztroskotaly, přestože se Řecko v roce 1974 vzdalo nároku na připojení ostrova
- V roce 1983 vyhlášena v turecké části **Severokyperská republika** (uznalo ji pouze Turecko)
- Ani konec studené války nepřinesl sjednocení ostrova
- V roce 2004 referendum o znovusjednocení (obyvatelé řecké části ho odmítli)
- Kypr zůstává rozděleným ostrovem – relikv studeňé války

